

تدوین الگوی کیفیت بخشی در آموزش و پرورش براساس سرمایه اجتماعی و کارایی درونی^۱ بابک باقری^۲ یداله مهرعلی زاده^{۳*} محمد حسین پور^۴ لیلا بهمنی^۵

تاریخ وصول: ۱۳۹۹/۱۲/۰۷ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۰۱/۲۲

چکیده

هدف پژوهش، تدوین الگوی ساختاری کیفیت بخشی براساس سرمایه اجتماعی و کارایی درونی در مدارس مقطع متوسطه دوم نظری استان ایلام بود. روش پژوهش توصیفی و از نوع همبستگی در قالب الگوسازی مدل معادلات ساختاری بود. جامعه آماری شامل کلیه مدیران، دبیران، سرگروه های آموزشی و رؤسای انجمن اولیا مدارس مقطع متوسطه دوم نظری استان ایلام در سال تحصیلی ۹۷-۹۸ بود و تعداد ۵۰۱ نفر از ۵۵ مدرسه با روش نمونه گیری تصادفی خوشه ای چند مرحله ای به عنوان نمونه انتخاب شدند. ابزار اندازه گیری شامل پرسشنامه سرمایه اجتماعی و شاخص کارایی درونی بود. داده های پژوهش با استفاده از مدل سازی معادلات ساختاری و به کمک نرم افزار Smart pls2 تحلیل شد. نتایج نشان داد الگوی معادلات ساختاری رابطه بین سرمایه اجتماعی با کارایی درونی مدارس مذکور از برآزش مناسب برخوردار است. همچنین نتایج نشان داد رابطه سرمایه اجتماعی با کارایی درونی مثبت یک رابطه مثبت معنادار است و رابطه سرمایه اجتماعی با کارایی درونی منفی یک رابطه منفی و معنادار است. این یافته ها حاکی از آن است که توجه به سرمایه اجتماعی می تواند گام موثری در جهت بالابردن سطح کارایی درونی مثبت و کاهش کارایی درونی منفی مدارس متوسطه دوم نظری باشد.

واژه های کلیدی: سرمایه اجتماعی، کارایی درونی مثبت، کارایی درونی منفی، مقطع متوسطه دوم.

^۱ این مقاله مستخرج از رساله دکتری رشته مدیریت آموزشی تحت عنوان «تدوین الگوی افزایش کیفیت بخشی از منظر سرمایه اجتماعی در مدارس دوره دوم متوسطه نظری استان ایلام» می باشد که در سال تحصیلی ۹۹-۰۰ در دانشگاه آزاد اسلامی واحد اهواز در حال انجام می باشد.

^۲ دانشجوی دکتری مدیریت آموزشی، واحد اهواز، دانشگاه آزاد اسلامی، اهواز، ایران. baghribabak663@gmail.com

^{۳*} استاد گروه مدیریت آموزشی، واحد اهواز، دانشگاه آزاد اسلامی، اهواز، ایران و دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، دانشگاه شهید چمران

اهواز، پست الکترونیک: Ymehralizadeh@gmail.com

^۴ . دانشیار گروه مدیریت آموزشی، واحد اهواز، دانشگاه آزاد اسلامی، اهواز، ایران. hosseinpour6@yahoo.com

^۵ . استادیار گروه آموزش ابتدایی، واحد امیدیه، دانشگاه آزاد اسلامی، امیدیه، ایران. bahmaeeleila@gmail.com

مدرسه ارزشمندترین و مؤثرترین سرمایه های کشور را در اختیار دارد. با نگاهی به روند کیفی آموزش و پرورش در تمام جهان، به ویژه در مجامع در حال توسعه در دهه های اخیر، به خوبی متوجه می شویم که ارتقاء کیفیت آموزش و پرورش، موضوع فوق العاده حساس و با اهمیتی می باشد. بروز بحران جهانی آموزش و پرورش از جمله نشانه های آن است (بزرگی نژاد و زارعی، ۱۳۹۶، ۱). یکی از بدیهی ترین اهداف نظام های آموزشی، رشد همه جانبه توان بالقوه و استعداد های افراد است. آموزش معلمان کارآمد و اثربخش، همواره مورد توجه قرار دارد. این امر مستلزم بهبود کیفیت نظام آموزشی است (اناری و دژکوهی، ۱۳۹۷: ۲۱). عوامل بسیاری ممکن است کیفیت مدارس را تحت الشعاع قرار دهد. وانزر و کنث^۱ (۲۰۰۰) عقیده دارند؛ از آن جا که جهان در حال تغییر است و روز به روز بر حالت عدم قطعیت آن افزوده می شود، موقعیت مراکز آموزشی در قبال کیفیت بسیار پیچیده است (حلاج یوسفی و غریب خواجه، ۱۳۹۴: ۹). کیفیت مدارس، از جمله دغدغه های اصلی نظام آموزش و پرورش در اغلب کشورهای جهان بوده است. برخی از کشورها در دو دهه اخیر، از طریق ارزیابی مستمر، این تشویش را کاهش داده و در جهت رفع آن کوشیده اند. از جمله کوشش های انجام شده می توان به اجرای طرح های تضمین کیفیت مدرسه و نشانگرهای آن در سطح ملی و نیز ایجاد ساز و کارهای اعتبارسنجی منطقه ای و بین المللی اشاره کرد (لونی و گرینگر کلمسون^۲، ۲۰۱۸: ۲). کیفیت مدارس و عوامل مؤثر بر آن مسأله بسیار مهمی است که از دیر باز مرکز توجه متخصصان تعلیم و تربیت بوده است. عواملی هم چون خانواده، محیط زندگی، مدرسه و خدمات آن، معلمان، مدیران، برنامه آموزشی، دانش آموز، قوانین و مقررات مدرسه، جو مدرسه، فرهنگ مدرسه، انتظارات جامعه از مدرسه (لای و کنگ^۳، ۲۰۱۱: ۱۸۳)، نیروی انسانی متخصص و متعهد، مدیریت آموزشی قوی، ویژگی های فراگیران، فرایندهای یادگیری و یاددهی (حبیبی، پرداختچی، ابوالقاسمی و قهرمانی، ۱۳۹۲: ۱۰۲)، از جمله عواملی هستند که کیفیت مدارس را از خود متأثر می سازند (یولین و تسچنین- موران^۴، ۲۰۰۸: ۶۹).

کیفیت^۵ را می توان به مثابه ترکیبی از کارایی، بهره وری، اثربخشی، پاسخ گویی، نوآوری و شرایط آموزشی بیان کرد. یکی از مهمترین عوامل مرتبط با کیفیت بخشی در نظام آموزشی، کارایی^۶ است. کارایی را نسبت خروجی به ورودی تعریف نموده اند. کارایی یعنی انجام دادن کارها به نحو شایسته یا مناسب (استونر و فریمن، ۱۳۷۵: ۱۴). ارزیابی از کارایی در نظام آموزشی به دو صورت ارزیابی درونی و بیرونی (بررسی

1 Wanzare & Kenneth

2 Looney & Grainger Clemson

3 Lai and Cheng

4 Uline and Tschannen-Moran

5 Quality

5 Efficiency

کارایی درونی^۱ و بیرونی^۲ انجام می گیرد (محسن پور، ۱۳۸۹: ۶۰). که کارایی درونی نیز دارای شاخص هایی با ماهیت مثبت و منفی می باشد. منظور از کارایی درونی این است که دریاپیم با توجه به امکانات، منابع و مدت زمانی که برای تحصیل دانش آموزان در هر پایه تحصیلی در نظر گرفته شده، نحوه عبور دانش آموزان به چه صورتی است. یعنی در هر سال و در هر پایه تحصیلی چه درصدی از شاگردان هر پایه مردود می شوند و یا مدرسه را ترک می کنند و این تکرار پایه و ترک تحصیل از لحاظ اقتصادی چه تأثیری بر بازده نظام آموزشی دارد (محسن پور، ۶۱). بررسی عوامل مرتبط با کارایی درونی در جهت ارتقای سطح کیفیت نظام تعلیم و تربیت از اهمیت زیادی برخوردار است. یکی از عواملی که به نظر می رسد با کارایی درونی نظام آموزشی مرتبط باشد سرمایه اجتماعی^۳ است. سرمایه اجتماعی مجموعه منابع بالفعل و بالقوه ای است که با عضویت در شبکه پایداری از روابط، در دسترس فرد قرار می گیرد و خدمات متقابل را میسر می سازد (لین،^۴ ۲۰۱۷: ۱۷). و منظور از آن انسجام درونی فرهنگی و اجتماعی جامعه، هنجارها و ارزش های حاکم بر تعاملات فی مابین مردم و نهادهایی است که این هنجارها و ارزش ها در آنها تعبیه می شوند. سرمایه اجتماعی به منزله چسبی است که انسجام جوامع را تضمین می کند و بدون آن هیچ رشد اقتصادی و بهزیستی انسانی مسیر نمی شود (فاین،^۵ ۱۳۹۴: ۳۳۰). ایده اصلی سرمایه اجتماعی این است که شبکه های اجتماعی، سرمایه هایی ارزشمند هستند و پایه ای برای انسجام اجتماعی به وجود می آورند و افراد را قادر می سازند تا با هم برای کسب منفعت متقابل همکاری کنند. لذا پیوندهای بین افراد سودمندند. سرمایه اجتماعی مجموعه ای از شبکه ها، هنجارها، ارزش ها و ادراکی است که همکاری درون گروه ها و بین گروه ها را در جهت کسب منافع متقابل، تسهیل می کنند. این سرمایه را غالباً در زندگی جمعی و با وجود عامل اعتماد در بین آنان بیان می کنند (عزیزیانی فر و قاسمی، ۱۳۸۷: ۹). سرمایه اجتماعی سبب اجتماع افراد (گروه ها، تیم ها، سازمان ها و...) می شود که با یکدیگر به طور موفقیت آمیز کارها را به پایان برسانند. سرمایه اجتماعی، احساس انسجام را از طریق اعتماد و همکاری ایجاد می نماید (نوابخش و فدوی، ۱۳۸۷: ۳۱). آراء همه صاحب نظران براین اذعان دارد که سرمایه اجتماعی از طریق تسهیل کردن روابط اجتماعی، شرایطی را میسر می سازد که افراد بهتر و ساده تر بتوانند منافع فردی و جمعی خویش را پی گیری و حاصل نمایند (قنبری و سلطانقلی، ۱۳۹۹: ۲۱۷). ثقفی و همکاران (۱۳۹۳) در بررسی رابطه بین سرمایه اجتماعی و کارایی عملکرد کارکنان نشان دادند بین تمامی ابعاد متغیر سرمایه اجتماعی (انسجام، مشارکت، اعتماد متقابل و احساس وجود تصویری مشترک از آینده) و میزان کارایی رابطه ی معنی دار و مستقیمی وجود دارد. لی و

¹Internal Efficiency

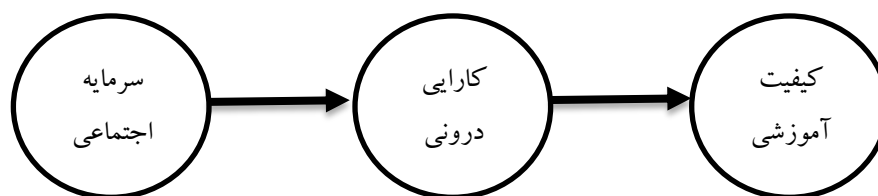
²External Efficiency

³Social Capital

⁴Lin

⁵Fin

همکاران^۱ (۲۰۱۹) نیز در پژوهش خود با عنوان بررسی محیط یادگیری و کارایی مدارس ابتدایی نشان دادند که زمینه های اجتماعی، اقتصادی و محیط آموزشی بر کارایی مدرسه تأثیر می گذارد. فرارو و کایر^۲ (۲۰۱۸) در بررسی سیاست های سطح مدرسه و کارایی و عدالت آموزشی نشان دادند که تنها برخی از سیاست های مدرسه، اثرات پیش زمینه خانوادگی عدالت آموزشی را افزایش می دهند و همزمان بر نتایج دانش آموزان (کارایی آموزشی) تأثیر می گذارند. کوردرو و همکاران^۳ (۲۰۱۸) در پژوهشی با عنوان «بررسی اندازه گیری کارایی و تفاوت مدارس بین کشورها» نشان دادند که ناهمگونی زیادی در کشورهای مختلف از نظر عملکرد مدارس وجود دارد. تفاوت در برآوردهای کارایی عمدتاً با شاخص های اقتصادی و ارزش های فرهنگی (عوامل فرهنگی مرتبط با صفات شخصیتی مانند وظیفه شناسی و وجدان) و تقریباً تمام متغیرهای نشان دهنده ویژگی های خاص هر کشور، توضیح داده می شود. اچان و ایمبوکی^۴ (۲۰۱۷) در پژوهشی با موضوع بررسی تأثیر مدارک معلمان بر کارایی داخلی مدارس ابتدایی نشان دادند که هرچه کیفیت معلمان بالاتر باشد، سطح کارایی درونی بیشتر می شود. صلاحیت معلمان بهترین پیش بینی کننده کارایی درونی مدارس ابتدایی می باشد. سزبیلیر^۵ (۲۰۱۸) نیز در مطالعه ای به بررسی تعامل میان سرمایه اجتماعی، خلاقیت و کارایی سازمانی در سازمان ها پرداخته و نشان داد که سرمایه اجتماعی بر خلاقیت سازمانی و کارایی سازمانی و مهارت سازمانی تأثیر می گذارد. روابط بین متغیرهای مذکور در الگوی مفهومی ذیل قابل مشاهده است.

شکل ۱. روابط بین متغیرهای پژوهش

با توجه به پیشینه پژوهشی و اهمیت کیفیت بخشی مدارس، در راستای جلوگیری از هدر رفت وقت و انرژی، شناخت عوامل مرتبط با کیفیت بخشی نظام آموزشی لازم و ضروری به نظر می رسد. در صورت توجه به عوامل مؤثر بر کیفیت بخشی نظام آموزشی می توان انتظار داشت که با افزایش کیفیت نظام آموزشی بسیاری از مشکلات نظام آموزشی کاهش یابد و کارایی نظام آموزشی ارتقا یابد. لذا پژوهش حاضر در جهت

¹ Lee & et al

² Ferraro & Kaire

³ Cordero & et al

⁴ Ochan & Imbuki

⁵ Sozibilir

پاسخ گویی به این سوال است که آیا سرمایه اجتماعی با کارایی درونی مثبت و منفی نظام آموزشی رابطه دارد؟ و با توجه به پاسخ سوال فوق پژوهشگر بر آن است تا با ارائه الگوی رابطه بین سرمایه اجتماعی و کارایی درونی مثبت و منفی نظام آموزشی متوسطه دوم نظری را در تبیین کیفیت نظام آموزشی مورد بررسی قرار دهد.

روش شناسی پژوهش

پژوهش حاضر از نوع مطالعه های همبستگی (در قالب الگوسازی مدل معادلات ساختاری) است. جامعه آماری شامل ۱۵۴ مدرسه، ۱۵۴ نفر مدیر، ۱۴۹۴ نفر دبیر، ۱۱۰ نفر سر گروه های آموزشی و ۱۵۴ نفر رئیس انجمن اولیا و مربیان مدارس مقطع متوسطه دوم نظری استان ایلام در سال تحصیلی ۹۸-۹۷ به تعداد ۱۸۶۶ نفر بود. که براساس فرمول کوکران، حجم نمونه دبیران برابر ۳۰۶ نفر، سرگروه های آموزشی ۸۵ نفر و از مدارس بنا به توصیه استاد راهنما به تناسب ۵۰ به ۱۵۰ (نمونه گیری متناسب با حجم) تعداد ۵۵ مدرسه انتخاب شد. و به تبع تعداد نمونه مدیران و رؤسای انجمن اولیا هر کدام ۵۵ نفر انتخاب شد. از این تعداد ۴۷ درصد دارای مدرک تحصیلی لیسانس، ۲۵ درصد فوق لیسانس و ۸ درصد دکتری و مابقی زیر لیسانس بودند. نمونه گیری با استفاده از روش خوشه ای چند مرحله ای تصادفی انجام گردید. بدین صورت که ابتدا از چهار منطقه جغرافیایی استان و سپس از هر منطقه جغرافیایی هر شهرستان چند مدرسه و سپس از بین مدارس نمونه انتخاب شد. تحلیل داده ها با استفاده از مدل سازی معادلات ساختاری و به کمک نرم افزار Smart pls2 انجام شده است. برای اندازه گیری سرمایه اجتماعی از پرسشنامه سرمایه اجتماعی مرکز ملی رصد اجتماعی استفاده شد. این پرسشنامه از ۱۲۶ گویه اصلی تشکیل شده است. به منظور نمره گذاری پاسخ ها از طیف لیکرت ۵ امتیازی (خیلی کم، کم، تا حدودی، زیاد، خیلی زیاد) استفاده شد. به منظور تایید روایی پرسشنامه از روایی محتوا استفاده شد. بدین ترتیب، پرسشنامه مذکور در اختیار جمعی از متخصصان دانشگاهی که در حوزه سرمایه اجتماعی صاحب نظر می باشند قرار داده شد و این خبرگان پرسشنامه را براساس تناسب سوالات، قابل فهم بودن و جمله بندی کلمات مورد بررسی قرار دارند و براساس بازخوردهای خبرگان تغییرات جزئی در پرسشنامه اعمال شد. به منظور بررسی پایایی پرسشنامه از ضریب آلفای کرونباخ استفاده شد. نتایج آلفای کرونباخ نشان داد که پرسشنامه مذکور دارای ضریب آلفای کرونباخ ۰/۸۲ است. برای اندازه گیری کارایی درونی از چک لیست کارایی درونی استفاده شد در این راستا به منظور اندازه گیری کارایی درونی مدارس از شاخص های نرخ ارتقاء، ضریب کارایی، نرخ افت، نرخ ترک تحصیلی استفاده شد. این شاخص ها از اداره کل آموزش و پرورش استان ایلام اخذ شدند. به منظور بررسی فرضیه های پژوهش از مدل سازی معادلات ساختاری با استفاده از نرم افزار SmartPLS2 استفاده شده است. روش

مدل سازی معادلات ساختاری یک فرآیند دو گامی است. در گام اول، مدل های اندازه گیری (انعکاسی و یا ترکیبی) تحلیل شد. در گام دوم، بعد از تایید مدل های اندازه گیری مدل مسیری- ساختاری مورد بررسی قرار گرفت.

نرخ ارتقاء:

این نرخ بیان کننده ی تعداد دانش آموزانی است که یک پایه تحصیلی معین (g) را در سال تحصیلی معین (t) با موفقیت طی کرده و در سال تحصیلی آینده (t+1) در پایه تحصیلی بالاتر (g+1) ثبت نام می کند. برای محاسبه آن تعداد قبول شدگان پایه (g) را، که در پایه تحصیلی (g+1) در سال تحصیلی (t+1) ثبت نام کرده اند، بر تعداد کل دانش آموزان در پایه تحصیلی (g) در سال تحصیلی (t) تقسیم می کنند.

$$\text{نرخ ارتقاء} = \frac{\text{تعداد دانش آموزان ارتقاء یافته به پایه } g+1 \text{ در سال } t+1}{\text{تعداد کل دانش آموزان در پایه } g \text{ در سال } t} \times 100$$

$$P_t^g = \frac{p_{t+1}^{g+1}}{E_t^g} \times 100 \text{ با استفاده از نماد ریاضی:}$$

P = نرخ ارتقاء

E = تعداد ثبت نام کنندگان g = دانش آموزان ارتقاء یافته

ضریب کارایی داخلی:

این نرخ که از مجموع تمامی نرخ های فوق الذکر به دست می آید یک نرخ ترکیبی است که نشان دهنده کارایی داخلی یک دوره تحصیلی معین براساس میزان اتلاف (تکرار پایه و ترک تحصیل) موجود در همان دوره تحصیلی است. برای محاسبه آن نسبت درون داد به برون داد مطلوب یک دوره تحصیلی معین را به نسبت درون داد به برون داد واقعی همان دوره تحصیلی تقسیم کرده و حاصل را در ۱۰۰ ضرب می کنیم. عدد حاصل نشان دهنده ضریب کارایی داخلی دوره تحصیلی مورد نظر است. اگر عدد حاصل برابر با ۱۰۰٪ باشد نشانه آن است که کارایی داخلی دوره تحصیلی مورد نظر برابر با ۱۰۰٪ بوده و هیچ گونه اتلافی (تکرار پایه و ترک تحصیل) در دوره تحصیلی مورد نظر وجود نداشته است.

$$100 \times \frac{\text{نسبت درون داد به برون داد مطلوب یک دوره ی تحصیلی معین}}{\text{نسبت درون داد به برون داد واقعی همان دوره ی تحصیلی}} = \text{ضریب کارایی داخلی}$$

نرخ اتلاف:

این نرخ نشان دهنده درصد اتلاف موجود در یک دوره تحصیلی معین بر مبنای میزان تکرار کنندگان پایه و ترک تحصیل کنندگان همان دوره تحصیلی است. برای محاسبه آن نسبت درون داد به برون داد واقعی یک دوره تحصیلی معین را نسبت به درون داد به برون داد مطلوب همان دوره تحصیلی (معادل طول سال های تحصیل یک دوره تحصیلی) تقسیم و در ۱۰۰ ضرب می کنند. اگر عدد به دست آمده برابر با ۱۰۰٪ باشد نشان

دهنده آن است که در دوره تحصیلی مورد نظر هیچ گونه اتلافی (تکرار پایه و ترک تحصیل) وجود نداشته و به هر میزان عدد حاصل بیشتر از ۱۰۰٪ باشد آن میزان اضافه نشان دهنده نرخ اتلاف در دوره تحصیلی مورد نظر است.

$$100 \times \frac{\text{نسبت درون داد به برون داد واقعی یک دوره ی تحصیلی}}{\text{نسبت درون داد به برون داد مطلوب یک دوره ی تحصیلی معینی}} = \text{نرخ اتلاف (افت)}$$

نرخ ترک تحصیل:

این نرخ بیان کننده تعداد دانش آموزانی است که در هر یک از پایه های تحصیلی، پیش از فارغ التحصیلی، نظام آموزشی را به هر دلیل ترک می کنند. برای محاسبه آن تعداد دانش آموزانی را، که در پایه تحصیلی (g) در سال تحصیلی (t) نظام آموزشی را ترک کرده اند بر تعداد کل دانش آموزان در پایه تحصیلی (g) در سال تحصیلی (t) تقسیم می کنند.

$$100 \times \frac{\text{تعداد تارکان تحصیل در پایه g در سال t}}{\text{تعداد کل دانش آموزان در پایه g در سال t}} = \text{نرخ ترک تحصیل}$$

$$D_t^g = \frac{d_t^g}{E_t^g} \times 100 \text{ با استفاده از فرمول ریاضی}$$

$$D = \text{نرخ ترک تحصیل (افت تحصیلی)}$$

$$d = \text{تعداد ترک تحصیلی (افت تحصیلی)}$$

$$g = \text{پایه مورد نظر} \quad t = \text{سال تحصیلی مورد نظر}$$

$$E = \text{تعداد ثبت نام کنندگان}$$

(یوسف قنبری، ۱۳۸۹)

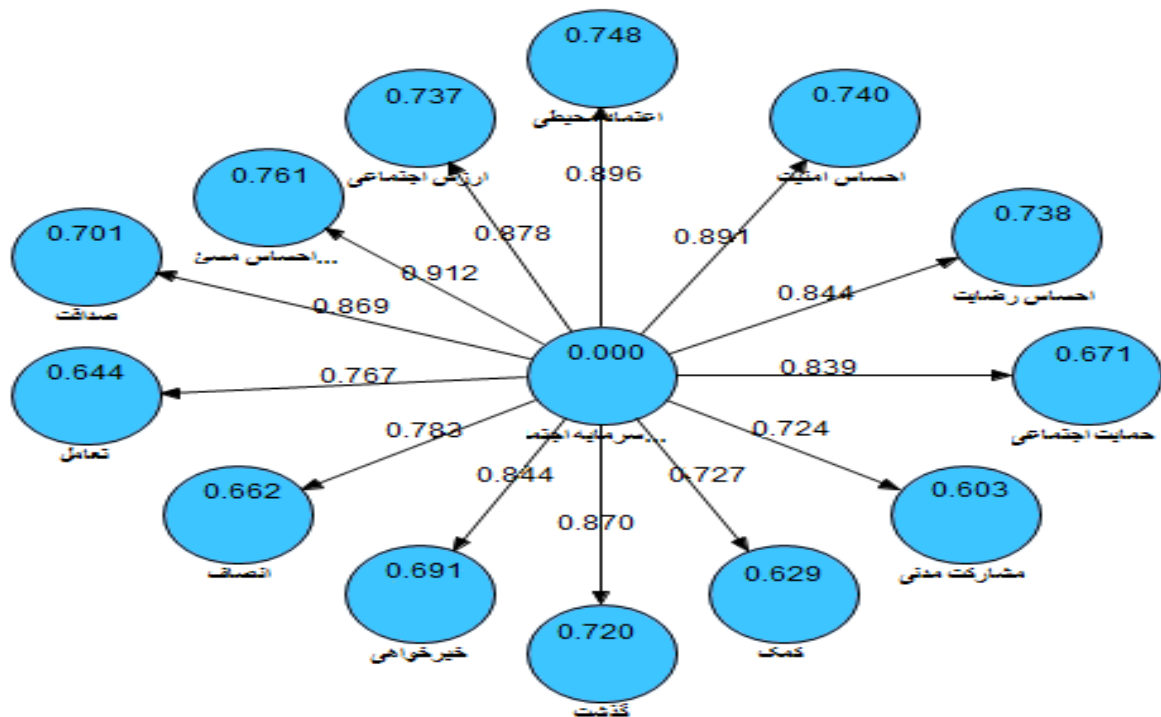
یافته ها

فرضیه اصلی این پژوهش، بررسی نیکویی برازش مدل معادلات ساختاری روابط بین سرمایه اجتماعی و کارایی درونی است. در این راستا دو فرضیه فرعی مطرح گردید که عبارتند از: ۱- بین سرمایه اجتماعی و کارایی درونی مثبت مدارس دوره دوم متوسطه نظری استان ایلام رابطه وجود دارد. ۲- بین سرمایه اجتماعی و کارایی درونی منفی مدارس دوره دوم متوسطه نظری استان ایلام رابطه وجود دارد.

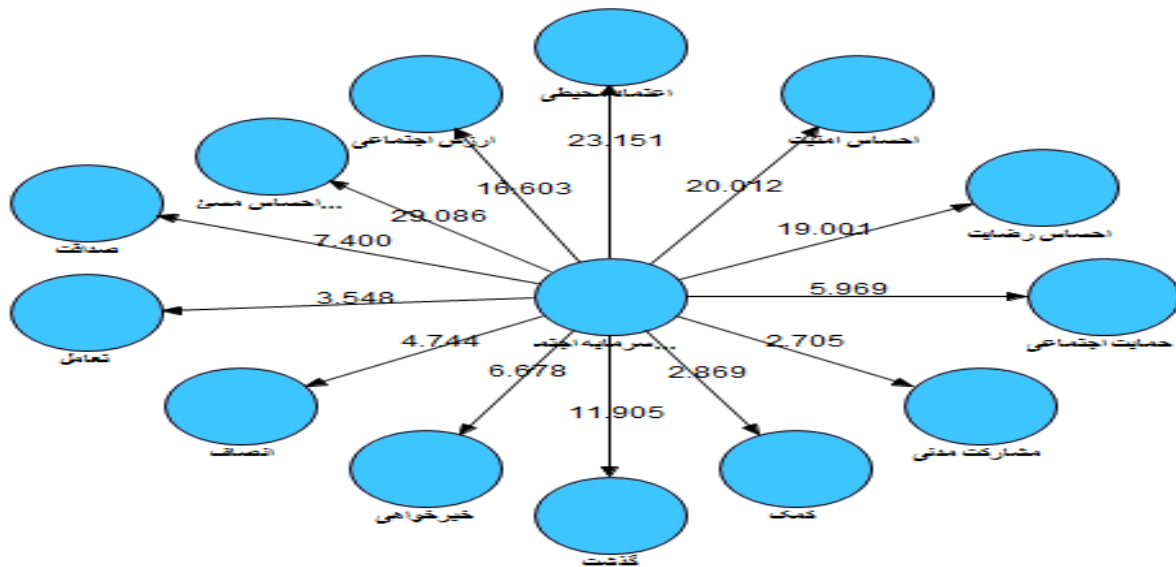
به منظور بررسی فرضیه های پژوهش از مدل سازی معادلات ساختاری با استفاده از نرم افزار Smart PLS2 استفاده شده است. روش مدل سازی معادلات ساختاری یک فرآیند دو گامی است. در گام اول، مدل های اندازه گیری (انعکاسی و یا ترکیبی) تحلیل شد. در گام دوم، بعد از تایید مدل های اندازه گیری مدل مسیری- ساختاری مورد بررسی قرار گرفت.

ارزیابی مدل اندازه گیری انعکاسی سرمایه اجتماعی

مدل اندازه گیری انعکاسی سرمایه اجتماعی از ۱۳ مولفه (قابلیت اعتماد محیطی، ارزش های اجتماعی، احساس مسئولیت، صداقت، تعامل و همکاری، انصاف، خیرخواهی، گذشت و مدارا، کمک و یاری، مشارکت مدنی، حمایت اجتماعی، احساس رضایت و احساس امنیت) تشکیل شده است. هر یک از مولفه ها نیز به نوبه خود توسط گویه هایی (متغیرهای مشاهده پذیر) مورد سنجش قرار گرفته اند. شکل ۲ خروجی نرم افزار Smart-PLS2 در خصوص مدل اندازه گیری انعکاسی سرمایه اجتماعی است که بارهای عاملی را نیز نشان می دهد و همچنین شکل ۳ نمرات (t-value) را نشان می دهد.

شکل ۲. آزمون مدل اندازه گیری سرمایه اجتماعی

شکل ۳. نمرات تی (t-value) مربوط به آزمون مدل اندازه گیری سرمایه اجتماعی

تحلیل عاملی تأییدی مرتبه اول

اولین گام در ارزیابی مدل اندازه گیری انعکاسی بررسی بارهای عاملی است. در جدول ۱ و با توجه به شکل های ۲ و ۳، مقادیر بار عاملی و مقدار (t-value) برای نشانگرهای هر مولفه ارائه شده است.

جدول ۱. مقادیر بار عاملی، t، پایایی ترکیبی، آلفای کرونباخ و AVE نشانگرهای هر مولفه سرمایه

اجتماعی

سطح معنی داری $P < 0.01$	AVE ≥ 0.5	آلفای کرونباخ ≥ 0.7	پایایی ترکیبی ≥ 0.7	مقدار t	≥ 0.7 بار عاملی گویه ها (متغیرهای مشاهده پذیر)		سازه
0.01	0.729	0.85	0.92	0.801/0.36	0.941/0	بیشترین	قابلیت اعتماد محیطی
					0.704/9	کمترین	
0.01	0.670	0.82	0.86	0.427/0.40	0.897/0	بیشترین	ارزش های اجتماعی
					0.233/7	0.070/7	
0.01	0.732	0.87	0.93	0.105/0.28	0.942/0	بیشترین	احساس مسئولیت
					0.980/10	0.772/0	
0.01	0.643	0.79	0.82	0.135/0.24	0.806/0	بیشترین	صداقت

				۳۲۱/۹	۷۶۱/۰	کمترین	
۰/۱/۰	۵۵۹/۰	۷۳/۰	۷۷/۰	۱۷۸/۳۷	۷۵۵/۰	بیشترین	تعامل و همکاری
				۵۴۴/۱۰	۷۲۸/۰	کمترین	
۰/۱/۰	۵۸۱/۰	۷۵/۰	۷۸/۰	۴۰۳/۷۰	۷۷۵/۰	بیشترین	انصاف
				۱۸۵/۱۶	۷۳۸/۰	کمترین	
۰/۱/۰	۶۲۲/۰	۷۸/۰	۸۰/۰	۷۹۱/۲۹	۷۹۰/۰	بیشترین	خیرخواهی
				۷۵۱/۱۵	۷۴۴/۰	کمترین	
۰/۱/۰	۶۵۷/۰	۸۰/۰	۸۵/۰	۴۲۲/۳۷	۸۸۵/۰	بیشترین	گذشت و مدارا
				۹۱۵/۲۵	۷۸۰/۰	کمترین	
۰/۱/۰	۵۳۶/۰	۷۲/۰	۷۶/۰	۹۲۲/۲۹	۰/۷۴۹	بیشترین	کمک و یاری
				۴۸۱/۱۶	۷۳۵/۰	کمترین	
۰/۱/۰	۵۲۷/۰	۷۰/۰	۷۴/۰	۱۴۱/۴۳	۸۰۱/۰	بیشترین	مشارکت مدنی
				۵۶۲/۱۱	۷۰۳/۰	کمترین	
۰/۱/۰	۶۰۷/۰	۷۶/۰	۷۸/۰	۲۹۸/۴۹	۷۹۹/۰	بیشترین	حمایت اجتماعی
				۰۵۸/۶	۷۳۸/۰	کمترین	
۰/۱/۰	۶۸۳/۰	۸۳/۰	۰/۸۹	۱۹۳/۳۴	۸۹۳/۰	بیشترین	احساس رضایت
				۰۸۳/۴	۷۸۱/۰	کمترین	
۰/۱/۰	۷۰۴/۰	۸۳/۰	۹۰/۰	۳۳۶/۱۰	۸۹۷/۰	بیشترین	احساس امنیت
				۴۱۴/۷	۸۵۸/۰	کمترین	
۰/۱/۰	۷۳۲/۰	۸۷/۰	۹۳/۰	۴۰۳/۷۰	۹۴۲/۰	بیشترین	سرمایه اجتماعی
	۵۲۷/۰	۷۰/۰	۷۴/۰	۰۸۳/۴	۷۰۱/۰	کمترین	

مطابق جدول فوق، ارزش بار عاملی گویه‌های هر مولفه بالاتر از حد قابل قبول است (مقدار آن نباید از ۷/۰ کمتر باشد)؛ بنابراین، می‌توان گفت که هر مولفه بیش از ۵۰ درصد واریانس گویه‌های متناظرش را تبیین می‌کند.

آزمون پایایی

بعد از بررسی بار عاملی، مرحله بعد بررسی دو شاخص پایایی مرکب و آلفای کرونباخ به منظور ارزیابی پایایی مدل اندازه‌گیری می‌شود. در جدول ۱، مقادیر پایایی مرکب و آلفای کرونباخ برای هر مولفه آورده شده است. همان گونه که از جدول فوق مشخص است، مقادیر آلفای کرونباخ و پایایی مرکب بزرگتر از مقدار قابل قبول است. بنابراین، می‌توان گفت که مدل اندازه‌گیری از پایایی برخوردار است.

آزمون روایی همگرا

بعد از بررسی بار عاملی و پایایی مدل اندازه‌گیری، مرحله بعد بررسی شاخص (AVE) به منظور ارزیابی روایی همگرایی مدل اندازه‌گیری است. در جدول ۱ مقادیر (AVE) هر مولفه آورده شده است. همان گونه که از جدول فوق مشخص است، مقادیر (AVE) بیشتر از مقدار قابل قبول است. بنابراین، می‌توان گفت که مدل اندازه‌گیری از روایی همگرا برخوردار است.

آزمون روایی واگرا

برای بررسی روایی واگرا، از شاخص بار عرضی استفاده می‌شود. طبق این معیار، انتظار می‌رود که متغیرهای مشاهده‌پذیر مربوط به یک سازه خاص، بار عاملی بیشتری نسبت به سایر متغیرهای مشاهده‌پذیر روی سازه مربوط به خود داشته باشند. بعبارتی دیگر، بار عرضی کمتری بر مدل‌های اندازه‌گیری دیگر داشته باشند. از این شاخص برای ارزیابی روایی واگرای مدل اندازه‌گیری انعکاسی استفاده می‌شود (سارستد، رینگل، اسمیت، ریمز، و هیر^۱، ۲۰۱۴: ۱۱۸). در این پژوهش بار عاملی گویه‌های متناظر هر مولفه از بار عاملی همان گویه بر روی سایر مولفه‌ها بیشتر است. بنابراین، می‌توان گفت که مدل اندازه‌گیری دارای روایی واگرا است.

تحلیل عاملی تأییدی مرتبه دوم

جدول ۲. نتایج تحلیل عاملی تأییدی مرتبه دوم برای مدل اندازه‌گیری سرمایه اجتماعی

R ²	سطح معنی‌داری P < ۰,۱/۰	مقدار t	بار عاملی	سازه
۷۴۸/۰	۰,۱/۰	۱۵۱/۲۳	۸۹۶/۰	قابلیت اعتماد محیطی
۷۳۷/۰	۰,۱/۰	۶۰۳/۱۶	۸۷۸/۰	ارزش‌های اجتماعی

^۱ . Sarstedt, Ringle, Smith, Reams & Hair

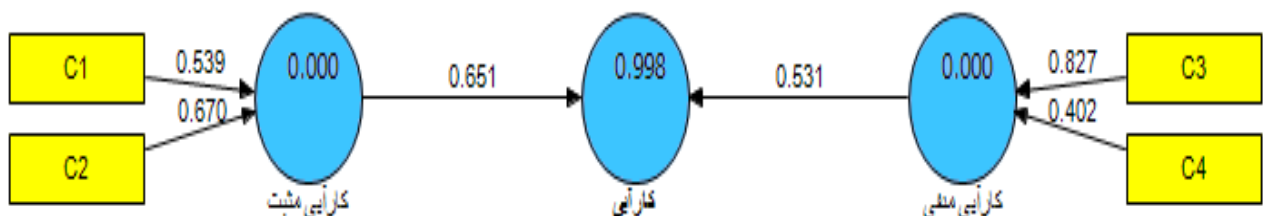
فصلنامه نوآوری های مدیریت آموزشی، دوره ۱۷، شماره ۱ (مسلول ۶۵) زمستان ۱۴۰۰

۷۶۱/۰	۰/۱	۰۸۶/۲۹	۹۱۲/۰	احساس مسئولیت
۷۰۱/۰	۰/۱	۴۰۰/۷	۸۶۹/۰	صداقت
۶۴۴/۰	۰/۱	۵۴۸/۳	۷۶۷/۰	تعامل و همکاری
۶۶۲/۰	۰/۱	۷۴۴/۴	۷۸۳/۰	انصاف
۶۹۱/۰	۰/۱	۶۷۸/۶	۸۴۴/۰	خیرخواهی
۷۲۰/۰	۰/۱	۹۰۵/۱۱	۸۷۰/۰	گذشت و مدارا
۶۲۹/۰	۰/۱	۸۶۹/۲	۷۲۷/۰	کمک و یاری
۶۰۳/۰	۰/۱	۷۰۵/۲	۷۲۴/۰	مشارکت مدنی
۶۷۱/۰	۰/۱	۹۶۹/۵	۸۳۹/۰	حمایت اجتماعی
۷۳۸/۰	۰/۱	۰۰۱/۱۹	۸۴۴/۰	احساس رضایت
۷۴۰/۰	۰/۱	۰۱۲/۲۰	۸۹۱/۰	احساس امنیت
		۷۱۴/۰		AVE
		۸۳۵/۰		آلفای کرونباخ
		۸۹۹/۰		پایایی مرکب

همان‌طور که در جدول شماره ۲ مشخص است و همچنین با توجه به شکل ۲ مقادیر بار عاملی در تحلیل عاملی مرتبه دوم بزرگتر از مقدار قابل قبول بوده و بنابراین مطلوب است. همچنین، مقادیر پایایی مرکب و آلفای کرونباخ به ترتیب برابر با ۸۹۹/۰ و ۸۳۵/۰ است که از مقدار قابل قبول بزرگتر است. همچنین مقدار AVE برابر با ۷۱۴/۰ گزارش شده که از میزان ۵۰/۰ بیشتر بوده و در نتیجه روایی همگرایی مدل نیز تایید می‌شود. ضریب تعیین (R^2) ارتباط بین واریانس تبیین شده یک متغیر مکنون را با مقدار کل واریانس آن را مورد سنجش قرار می‌دهد. مقدار این ضریب بین صفر تا ۱ است که مقادیر بزرگتر، مطلوب‌تر است. مقادیر ۱۹/۰، ۳۳/۰، و ۶۷/۰ به ترتیب ضعیف، متوسط و قابل توجه توصیف شده است (محسنین و اسفیدانی، ۱۳۹۳: ۴۳). با توجه به جدول ۲، مقادیر (R^2) قابل توجه و مطلوب است. بنابراین و با توجه به شاخص‌های مربوطه می‌توان گفت که مدل سرمایه اجتماعی از کیفیت لازم برخوردار است.

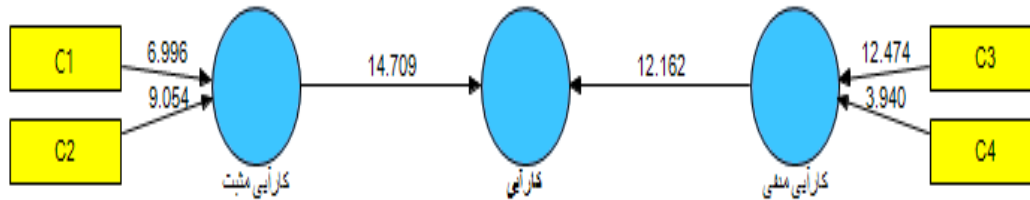
ارزیابی مدل اندازه‌گیری ترکیبی کارایی درونی

شکل ۴ خروجی نرم‌افزار Smart-PLS در خصوص مدل اندازه‌گیری ترکیبی کارایی درونی است.

همچنین، شکل ۵ نمرات (t-value) مربوط به وزن‌های بیرونی شکل ۴ را نشان می‌دهد.

شکل ۴. آزمون مدل اندازه‌گیری کارایی درونی

شکل ۵. نمرات تی (t-value) مربوط به آزمون مدل اندازه‌گیری کارایی درونی

تحلیل عاملی تاییدی مرتبه اول

اولین گام در آزمون مدل اندازه‌گیری ترکیبی بررسی هم‌خطی چندگانه است. جدول ۳ مقدار (VIF) برای هر یک از گویه‌هایی مدل کارایی درونی را نشان می‌دهد.

جدول ۳. مقدار VIF نشانگرهای مدل اندازه‌گیری کارایی درونی

سازه	گویه	مقدار VIF	وضعیت نشانگر
کارایی مثبت	۱) نرخ ارتقا	۱/۵۶۰	عدم هم‌خطی
	۲) ضریب کارایی	۱/۵۰۶	عدم هم‌خطی
کارایی منفی	۳) نرخ افت	۱/۲۲۹	عدم هم‌خطی
	۴) نرخ ترک تحصیل	۱/۳۱۶	عدم هم‌خطی

همان گونه که از جدول فوق مشخص است، ارزش (VIF) همه گویه‌ها از مقدار مد نظر (۵) پایین تر است و این حاکی از آن است که میان گویه‌ها همبستگی وجود ندارد.

وزن‌های بیرونی

شاخص دوم ارزیابی مدل‌های اندازه‌گیری ترکیبی وزن‌های بیرونی می‌باشد. وزن‌های بیرونی باید در سطح اطمینان ۹۵/۰ و ۹۹/۰ با میزان خطای ۰۵/۰ و ۰۱/۰ به ترتیب دارای مقدار t بالاتر یا مساوی با ۹۶/۱ و ۵۸/۲ باشند. در جدول شماره ۴ وزن‌های بیرونی گویه‌ها به همراه مقدار t آنها آورده شده است.

جدول ۴. وزن های بیرونی گویه ها و مقدار t متناظر آنها

سازه	گویه	وزن بیرونی	مقدار t	وضعیت نشانگر
کارآیی درونی مثبت	۱) نرخ ارتقا	۰/۵۳۹	۶/۹۹۶	تایید
	۲) ضریب کارایی	۰/۶۷۰	۹/۰۵۴	تایید
کارآیی درونی منفی	۳) نرخ افت	۰/۸۲۷	۱۲/۴۷۴	تایید
	۴) نرخ ترک تحصیل	۰/۴۰۲	۳/۹۴۰	تایید

تحلیل عاملی تاییدی مرتبه دوم

ارزیابی هم خطی چندگانه

جدول ۵. مقدار VIF متغیرهای مدل اندازه گیری ترکیبی کارآیی درونی

سازه	گویه	مقدار VIF	وضعیت گویه
کارآیی درونی	کارآیی مثبت	۱/۸۰۶	عدم هم خطی
	کارآیی منفی	۲/۲۶۹	عدم هم خطی

همان گونه که از جدول فوق مشخص است، ارزش (VIF) هر دو گویه متغیر کارآیی مثبت و کارآیی منفی از مقدار مدنظر پایین است و این حاکی از آن است که میان این متغیرها همبستگی وجود ندارد.

وزن های بیرونی

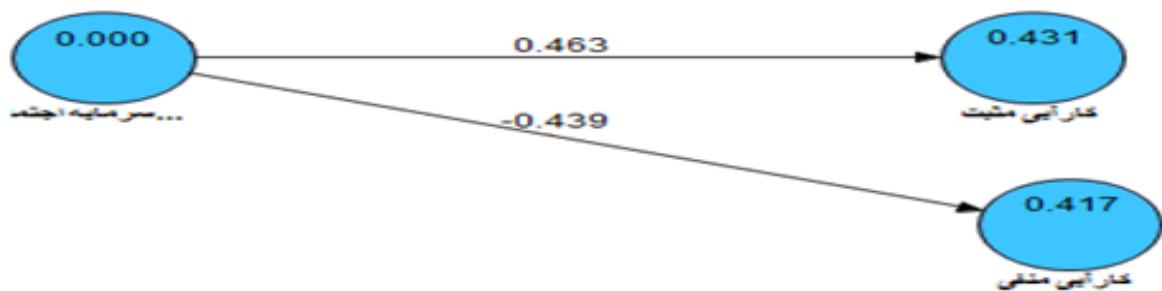
شاخص دوم ارزیابی مدل های اندازه گیری ترکیبی، وزن های بیرونی می باشد. همان گونه که در جدول شماره (۶) نشان داده شده است، وزن های بیرونی باید در سطح خطای ۰/۰۵ و ۰/۰۱ دارای مقدار t بالاتر یا مساوی با ۹۶/۱ و ۵۸/۲ باشند.

جدول ۶. وزن های بیرونی گویه ها و مقدار t متناظر آنها

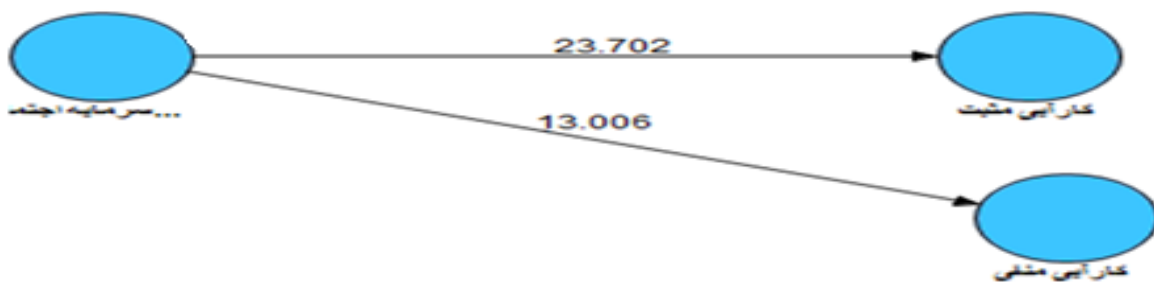
سازه	گویه	وزن بیرونی	مقدار t	وضعیت گویه
کارآیی درونی	کارآیی مثبت	۰/۶۵۱	۱۴/۷۰۹	تایید گویه
	کارآیی منفی	۰/۵۳۱	۱۲/۱۶۲	تایید گویه

ارزیابی مدل ساختاری

مدل ساختاری رابطه بین متغیرهای مکنون را بررسی می‌کند. به عبارت دیگر، در هنگام ارزیابی مدل ساختاری، محقق به دنبال بررسی فرضیه‌های پژوهش است. به منظور ارزیابی مدل ساختاری به ترتیب از شاخص‌های زیر استفاده می‌شود:

شکل ۶. آزمون مدل ساختاری پژوهش

شکل ۷. نمرات تی (t-value) مربوط به آزمون مدل ساختاری پژوهش

شکل ۶ خروجی نرم‌افزار Smart-PLS در خصوص مدل ساختاری پژوهش حاضر است. همچنین، شکل ۷ نمرات (t) مربوط به ضرایب مسیر شکل ۶ را نشان می‌دهد. اولین مرحله در ارزیابی مدل ساختاری بررسی ضرایب مسیر است. در جدول ۹، ضرایب مسیر با توجه به اشکال ۶ و ۷ آورده شده است.

جدول ۷. ضرایب مسیر

متغیرها	ضریب مسیر	مقدار t	ضریب تعین (R^2)	سطح معناداری	وضعیت
سرمایه اجتماعی ---> کارآیی مثبت	۰/۴۶۳	۲۳/۷۰۲	۴۳۱/۰	۰/۰۱	تایید فرضیه
سرمایه اجتماعی ---> کارآیی منفی	-۰/۴۳۹	۱۳/۰۰۶	۴۱۷/۰	۰/۰۱	تایید فرضیه

همان طور که از جدول شماره ۷ مشخص است، سرمایه اجتماعی با دو متغیر کارآیی درونی مثبت و کارآیی درونی منفی رابطه معناداری دارد. تنها تفاوت این است که رابطه سرمایه اجتماعی با کارآیی درونی مثبت یک رابطه مثبت معنادار است؛ به عبارت دیگر، با افزایش سرمایه اجتماعی انتظار می رود که این متغیرها نیز افزایش یابند. اما رابطه سرمایه اجتماعی با کارآیی درونی منفی یک رابطه منفی معنادار می باشد. بنابراین، انتظار می رود که با افزایش یا کاهش سرمایه اجتماعی میزان کارآیی درونی منفی کاهش یا افزایش یابد. بعد از معناداری ضرایب مسیر، ضریب تعیین متغیرهای وابسته مدل (R^2) به منظور بررسی این که چه مقدار از واریانس متغیرهای وابسته پژوهش توسط متغیر مستقل تبیین می گردد بررسی می شود. همان طور که در شکل ۶ و جدول شماره ۷ مشخص است سرمایه اجتماعی تقریباً تقریباً ۴۳ درصد از واریانس متغیر کارآیی مثبت، و تقریباً ۴۲ درصد از واریانس متغیر کارآیی منفی را تبیین می کند. این مقادیر با توجه به مقادیر مطلوب ضریب تعیین که در بالا ذکر شد، متوسط ارزیابی می شود. همچنین به منظور بررسی ارتباط پیش بین مدل از شاخص Q^2 استفاده شده است. همان گونه که از جدول ۸ مشخص است، مقدار این شاخص برای متغیرهای وابسته مدل بزرگتر از صفر بوده و بنابراین نشان از قدرت پیش بینی مناسب مدل پژوهش حاضر دارد.

جدول ۸. ارتباط پیش بین مدل ساختاری

متغیر	Q^2
کارآیی مثبت	۰/۴۱۵
کارآیی منفی	۰/۴۰۶

بنابراین، با توجه به شاخص های فوق الذکر می توان گفت که مدل پژوهش حاضر از کیفیت و توان پیش بین مناسبی برخوردار است.

بحث و نتیجه گیری

هدف پژوهش حاضر، تدوین الگوی ساختاری کیفیت بخشی مدارس بر اساس سرمایه اجتماعی و کارایی درونی مدارس مقطع متوسطه دوم نظری بود. براساس نتایج به دست آمده، مدل معادلات ساختاری روابط بین سرمایه اجتماعی و کارایی درونی در تبیین کیفیت بخشی مدارس از برآزش مناسب برخوردار است. پژوهش نشان داد که سرمایه اجتماعی سهم معنی داری در تبیین کارایی درونی مدارس مقطع متوسطه دوم نظری دارد. سرمایه اجتماعی با دو متغیر کارایی درونی مثبت و کارایی درونی منفی رابطه معناداری دارد. تنها تفاوت این است که رابطه سرمایه اجتماعی با کارایی درونی مثبت یک رابطه مثبت معنادار است و با افزایش سرمایه اجتماعی انتظار می‌رود که این متغیرها نیز افزایش یابند. اما رابطه سرمایه اجتماعی با کارایی درونی منفی یک رابطه منفی معنادار می‌باشد. بنابراین، انتظار می‌رود که با افزایش یا کاهش سرمایه اجتماعی میزان کارایی درونی منفی کاهش یا افزایش یابد. سرمایه اجتماعی ۴۳ درصد از واریانس متغیر کارایی مثبت و ۴۲ درصد از واریانس متغیر کارایی منفی را تبیین می‌کند. در واقع سرمایه اجتماعی با افزایش کارایی درونی مثبت و کاهش کارایی درونی منفی زمینه ارتقای کیفیت بخشی در مدارس را فراهم می‌آورد. این یافته‌ها با نتایج پژوهش‌های ثقفی و همکاران (۱۳۹۳)، بلال پناهی (۱۳۹۸)، دهقان و مهدی سراجیان (۱۳۹۵)، ناظم و صادقی (۱۳۹۴)، ثقفی و همکاران (۱۳۹۳)، لی و همکاران (۲۰۱۹)، فرارو و کایر (۲۰۱۸)، کوردرو و همکاران (۲۰۱۸)، اچان و ایمبوکی (۲۰۱۷)، سزیبلییر (۲۰۱۸) همسو می‌باشند. در تبیین یافته‌های فوق می‌توان گفت یکی از مهم‌ترین اهداف نظام‌های آموزشی، بالا بردن کیفیت مدارس است. از میان بخش‌های گوناگونی که در آموزش و پرورش به طور رسمی فعال هستند، مدرسه‌ها عموماً و دوره متوسطه خصوصاً، به عنوان یک نهاد اجتماعی حساس، نقش مهمی در تحقق هدف‌های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی بر عهده دارند و لازمه تحقق این هدف‌ها، ایجاد و تقویت محیط‌های جذاب و با کیفیت است (پاهنگ و همکاران، ۱۳۹۶: ۱۷۴). کیفیت بخشی مدارس مستلزم تلاش و کار جمعی و هماهنگی کلیه پارامترهای داخلی و خارجی نظام مدرسه می‌باشد که این مهم از طریق بالا بردن سطح سرمایه اجتماعی محقق می‌شود (مولانایی و آرمان، ۱۳۹۷: ۱۲۲) چرا که سرمایه اجتماعی شامل مجموعه منابع بالفعل و بالقوه‌ای است که با عضویت در شبکه پایداری از روابط، در دسترس فرد قرار می‌گیرد (بوردیو^۱، ۱۹۸۶: ۲۴۳) و خدمات متقابل را میسر می‌سازد (لین، ۱۷) و انسجام جوامع را تضمین می‌کند و نتایج این سرمایه اجتماعی، نهایتاً پاداش اقتصادی است که از طریق مشارکت مداوم در شبکه به وجود می‌آید (فاین، ۱۳۹۴: ۱۰۳). این ارتباط و انسجام در کنار مفهوم و رویکرد اقتصادی کارایی درونی سبب خواهد شد تا مدارس به کارایی درونی مثبت دست یابند و در ادامه موجبات بالا رفتن کیفیت مدارس را فراهم آورند. آموزش و پرورش می‌تواند از طریق ایجاد،

1. Bourdieu

تقویت و گسترش سرمایه اجتماعی این سرمایه ناملموس اما ارزشمند، اثربخشی و کارایی خود را بهبود بخشد (مظاهری و همکاران، ۱۳۹۴: ۱). و همان طور که در مقدمه اشاره گردید یکی از مهم ترین منابع و متغیرهای ارتقا دهنده کیفیت مدارس، کارایی می باشد. این پژوهش نیز به این مهم دست یافت، که در راستای افزایش سطح کارایی درونی مدارس و به تبع آن کیفیت بخشی به مدارس باید به متغیر سرمایه اجتماعی و ابعاد آن توجه گردد. قمری (۱۳۹۲: ۱) در پژوهش خود به این مطلب اشاره دارد که بین سرمایه اجتماعی و پیشرفت تحصیلی دانش آموزان رابطه مثبت و معنی دار وجود دارد. این پژوهش ضمن همسویی با پژوهش حاضر به این مطلب اشاره دارد که آموزش و پرورش از طریق ایجاد، تقویت و گسترش سرمایه اجتماعی می تواند کارایی درونی خود را بهبود بخشد. سرمایه اجتماعی می تواند بستر مناسبی را برای بهره برداری نیروی انسانی در سازمان ها فراهم کند (میرسپاسی، ۱۳۸۳: ۶) و کارایی سازمان را افزایش دهد. کارایی نیز یکی از مهم ترین و تأثیرگذارترین متغیرهایی می باشد که می تواند بر کیفیت بخشی مدارس مؤثر باشد. سازمان ها به صورت روز افزون به دنبال یافتن راه هایی برای بهبود خلاقیت و کارایی از نظر عملکرد سازمان و افرادشان هستند و برای کسب و حفظ یک مزیت رقابتی تکاپو می نمایند (سزیلار، ۲۰۱۸: ۹۲). با توجه به نقش پررنگ سرمایه اجتماعی در ارتقای سطح کارایی درونی مثبت که به کیفیت بخشی مناسب در مدارس می انجامد پیشنهاد می گردد، راه های ارتقای سطح سرمایه اجتماعی در مدارس از طریق برگزاری کارگاه های آموزشی به اساتید و معلمان و کلیه کارکنان آموزشی و اولیا تعلیم داده شود. و از این طریق مزیت رقابتی را برای مدارس فراهم نموده و با ادامه این روند زمینه ارتقای کیفیت بخشی در مدارس را مهیا نمود. نتایج پژوهش در استان ایلام به دست آمده است و تعمیم آن باید با احتیاط انجام گردد. پیشنهاد می شود در پژوهش های آتی در جامعه آماری دیگر و سایر مقاطع وضعیت ارتباط بین متغیرهای پژوهشی بررسی گردد.

منابع فارسی

- اناری نژاد، ع و دژکوهی، م ج. (۱۳۹۷). ارزیابی کارایی درونی برنامه درسی دوره کارشناسی آموزش ریاضی از دیدگاه دانشجویان و اساتید دانشگاه فرهنگیان، پویش در آموزش علوم پایه، سال چهارم، شماره ۲، صص ۳۵-۴۶.
- استونر، ج و فریمن، ا. (۱۳۷۵). مدیریت، محمد اعرابی و علی پارساییان، چاپ اول، تهران: موسسه مطالعات و پژوهش های بازرگانی.
- بزرگی نژاد، خ و زارعی، ر. (۱۳۹۶). ابعاد و شاخص های کیفیت مدارس، دومین همایش بین المللی پژوهش های مدیریت و علوم انسانی، دانشگاه تهران، تهران.

- پاهنگ، ن ا و مهدیون، ر و یاریقلی، ب. (۱۳۹۶). بررسی کیفیت مدارس و شناسایی عوامل مؤثر بر آن: پژوهشی ترکیبی، مدیریت مدرسه، سال پنجم شماره ۱، صص ۱۷۳-۱۹۳.
- پناهی، ب. (۱۳۸۹). فراتحلیل پیشایندها و پیامدهای سرمایه اجتماعی در سازمان ها، مدیریت سرمایه اجتماعی، سال ششم، شماره ۳، صص ۳۵۱-۳۷۲.
- ترک زاده، ج و محترم، م. (۱۳۹۲). بررسی رابطه نوع ساختار سازمانی دانشگاه و سرمایه اجتماعی گروه های آموزشی در دانشگاه شیراز، برنامه ریزی رفاه و توسعه اجتماعی، سال پنجم، شماره ۱۷، صص ۲۱۵-۲۳۹.
- نوابخش، م و فدوی، ج. (۱۳۸۷). بررسی ابعاد سرمایه اجتماعی و نقش آن در توسعه شهری مطالعه موردی منطقه شهر تهران، پژوهش نامه علوم اجتماعی، سال دوم، شماره ۱، صص ۲۵-۴۷.
- تفتی، م و نوروزی، م و درخشی مقدم، ه و یعقوبی، م. (۱۳۹۳). بررسی رابطه بین سرمایه اجتماعی و کارایی کارکنان ادارات دولتی: مطالعه موردی شهرداری بیرجند، کنفرانس ملی مدیریت و فناوری اطلاعات و ارتباطات، شرکت خدمات برتر، تهران.
- حبیبی، ح و پرداختچی، م ح و ابوالقاسمی، م و قهرمانی، م. (۱۳۹۲). بررسی جو یادگیری محور مدرسه و ارتباط آن با اثربخشی مدرسه، پژوهش های آموزش و یادگیری، دانشگاه شاهد، شماره بیستم، سال ۳، صص ۱۰۱-۱۱۸.
- حلاج یوسفی، ر و غریب خواجه، س. (۱۳۹۴). تدوین الگویی برای ارزیابی کارایی درونی و بیرونی مؤسسات کارآموزی آزاد فنی و حرفه ای استان آذربایجان شرقی، مهارت آموزی، سال سوم شماره ۱۲، صص ۱۴-۲۱.
- دهقان، ح و مهدی سراجیان، م. (۱۳۹۶). رابطه سرمایه اجتماعی خانوادگی و مشارکت والدین در امور مدرسه با موفقیت تحصیلی دانش آموزان، خانواده و پژوهش (جامعه شناسی، روان شناسی و علوم تربیتی)، شماره ۳۶، صص ۸-۲۷.
- عزیزبانی فر، ج و قاسمی، ز. (۱۳۸۷). بررسی تئوریک سرمایه اجتماعی و تبیین مؤلفه های کارکردی آن، زربار، سال ۱۲ شماره ۶۵ و ۶۶، صص: ۵-۲۶.
- فاین، ب. (۱۳۹۴). سرمایه اجتماعی و نظریه اجتماعی: اقتصاد سیاسی و دانش اجتماعی در طلیعه هزاره سوم، محمد کمال سرواریان، چاپ دوم، تهران: پژوهشکده مطالعات راهبردی.
- قمری، م. (۱۳۹۲). رابطه بین سرمایه اجتماعی و انگیزش درونی با پیشرفت تحصیلی دانش آموزان دوره متوسطه شهر کرج. آموزش و ارزشیابی، سال ششم، شماره ۲۲، صص ۴۵-۵۸.

- قنبری، س و سلطانتلی، ف. (۱۳۹۹). نقش رهبری معنوی مدیران مدارس در تعلق خاطر کاری معلمان با میانجیگری سرمایه اجتماعی، مدیریت مدرسه، شماره هشتم سال ۳، صص ۲۱۵-۲۴۸.
- گروه مشاوران یونسکو. (۱۳۸۶). فرایند برنامه ریزی آموزشی، فریده مشایخ، چاپ نوزدهم، تهران: انتشارات مدرسه.
- محسن پور، ب. (۱۳۸۹). برنامه ریزی آموزشی، چاپ هفتم، تهران: انتشارات مدرسه.
- محسنین، ش و اسفیدانی، م. ر. (۱۳۹۳). معادلات ساختاری مبتنی بر رویکرد حداقل مربعات جزئی به کمک نرم افزار Smart-PLS: آموزشی و کاربردی، چاپ اول، تهران: انتشارات کتاب مهربان نشر.
- مظاهری، م و قاسمی چرایی، ر و یاراحمدی، ف. (۱۳۹۴). مطالعه کارکنان آموزش و پرورش استان همدان، دومین همایش ملی و بین المللی مدیریت و حسابداری ایران.
- مولانایی، ص. ا و آرمان، س. (۱۳۹۷). مدرسه سبز: مدیریت استفاده از گیاهان در مدارس و نقش آن در انسان گرا کردن مدارس مدرن، فصلنامه مدیریت مدرسه، سال ششم شماره ۱، صص ۱۲۱-۱۳۴.
- میرسپاسی، ن. (۱۳۷۵). موانع تقویت وجدان کار، فصلنامه آینده پژوهی مدیریت، شماره ۲۸، صص ۴۳-۵۸.
- ناظم، ف و صادقی، ا. ا. (۱۳۹۴). ارائه الگوی ساختاری بهره وری بر اساس سرمایه اجتماعی و سرمایه فکری در ادارات آموزش و پرورش، فصلنامه رهیافتی نو در مدیریت آموزشی، سال ششم شماره ۲، صص ۱۴۷-۱۶۴.
- یوسف قنبری، س. (۱۳۸۹). بررسی کارایی درونی مدارس مقطع راهنمایی شهرستان دزفول در سال های تحصیلی ۸۳ تا ۸۷، پایان نامه کارشناسی ارشد برنامه ریزی آموزشی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد دزفول، علوم تربیتی.

منابع انگلیسی

- Ashtiani, M., Feliciano, C., (2018), Access and mobilization: How social capital relates to low-income youth's postsecondary educational (PSE) attainment, Youth & Society, vol. 50.NO. 4, PP. 439- 461.
- Bourdieu, p., (1986). The forms of capital", in J. G. Richardson (ed). Handbook of Theory and Research for the sociology of Education, New York: Landon: Greenwood press, PP. 58- 241.
- Cordero, J M., Cristina, P., Daniel, S., & Rosa, S. (2018). Efficiency measurement and cross-country differences among schools: a robust conditional nonparametric analysis, Economic Modelling, Vol. 74, PP. 45-60.

- Feli'cio, J., Augusto, E.C., Jorge., C, Lisbon, P., (2014), Human capital, social capital and organizational performance, *Management Decision* Vol. 52, No. 2, PP.350- 364.
- Ferraro,S., Kaire, P., (2018), School-level policies and the efficiency and equity trade-off in education, *Journal of Policy Modeling*, Vol. 40, NO.5, PP. 1022-1037.
- Lee, Boon., L, Worthington, Andrew., Wilson, Clevo., (2019). Learning environment and primary school efficiency: A DEA bootstrap truncated regression analysis, *International Journal of Educational Management*, Vol. 33, NO. 4, pp.678-697.
- Lai Fong Cheng, A., Keung Yau, H., (2011), Principals' and teachers' perceptions of quality management in Hong Kong primary schools, *Quality Assurance in Education*, VOL.19, NO. 2, PP. 170-186.
- Lieberman,D, S., Jennifer, K. C. (2018), Social capital, power, school-based decision making, and the teaching assignment process, *Journal of Professional Capital and Community*, Vol. 3, NO. 4, pp.321-340.
- Lin, N., (2017), Building a network theory of social capital, In *Social capital*, Routledge, pp. 3-28.
- Looney, Janet., Grainger Clemson, Hannah. (2018), Quality assurance for school development: guiding principles for policy development on quality assurance in school education, European Commission. Directorate-General for Education, Youth, Sport and Culture, pp.1-38.
- Ochan, J., Imbuki, K., (2017), Teachers' Qualifications & Internal Efficiency in South Sudan. *Kampala International University Research Journal*, Vol. 6, PP. 1-13.
- Prusak, Laurence., COHEN, D., (2010), How to Invest in Social Capital?, *Harvard Business Review*, VOL. 79, NO. 6, P. 86-93.
- Sarstedt, M., Ringle, C. M., Smith, D., Reams, R., Hair Jr, J. F., (2014), Partial least squares structural equation modeling (PLS-SEM): A useful tool for family business researchers, *Journal of Family Business Strategy*, VOL. 5, NO. 1, PP. 105-115.
- Song, Jung Hyun., (2016), The Effect of Social Capital on Organizational Performance in Different Cultures: A Cross- National Comparison of the United States and South Korea, *FIU Electronic Theses and Dissertations*, PP.1- 185.
- Sozbilir, F., (2018). The interaction between social capital, creativity and efficiency in organizations. *Thinking skills and creativity*, NO. 27, PP. 92-100.
- Uline, C., Tschannen-Moran, M., (2008). The walls speak: the interplay of quality facilities, school climate, and student achievement. *Journal of Educational Administration*, VOL. 46, NO. 1, PP. 55-73.